

A kubai rakétaválság ^[1]

A világ egy nukleáris háború küszöbén

„A háborús félelem azonban főleg a nők között erős. Szentesen arról beszélnek, hogy 16-18 éves fiúkat behívják katonának, elviszik Szovjetunióba, ott kiképzik őket, és onnan viszik Kubába. A hatvani járásban elterjedt, hogy már sok fiatal be is hívtak katonának. Elszórtn találkozni a munkafegyelem lazulásával. Csomós és Pusztaföldvár községekben a tsz-tagság mintegy fele nem dolgozott, mondván, háború lesz.”

Az 1962-ben általánosan kubai rakétaválságként elhíresült nemzetközi konfliktusra napjainkban úgy emlékezünk vissza, mint a világpolitikai status quo-t leginkább fenyegető, az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió között „élesben” lezajlott nemzetközi konfliktusára. A két szuperhatalom közötti konfliktus mélyreható elemzését a hazai és a külföldi történészek különböző forrásokból vették már görcső alá, mint például a két „főszereplő”, John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov levelezését. Az 1962. év végén lezajlott konfliktus potenciálisan egy, a világra kiterjedő nukleáris háború veszélyét hordozta magában, így a kubai rakétaválság mindig is az érdeklődés homlokterében állt. Célunk olyan dokumentumok válogatása volt, amelyek eddig kevésbé voltak ismertek. Közreadunk olyan, a magyarországi közvélemény hangulatában történt változásokról készült jelentéseket is, amelyek tükrözik a hazai átlagemberekben véleményét az eseményekről. Más dokumentumok - főként követségi feljegyzések, jelentések - a válság alatti egyeztetések folyamatát tárják az olvasók elé. Két forrás angol nyelven már napvilágot látott, forrásértékük miatt azonban újraközöljük azokat.

A szovjet középhatótávolságú rakéták helyét bemutató légifelvétel

A válság előzményei

A kubai válság gyökerei az 1962. év végén kirobbant konfliktust megelőző időszakra vezethetők vissza és egyrészt a hidegháború természetében keresendők, viszont a megoldás arra utal, hogy túl vagyunk a „klasszikus” hidegháború időszakán.

A *Fidel Castro* névvel és tevékenységével jelzett periódus kezdete az 1953. évre nyúlik vissza, amikor *Castro* a *Fulgencio Batista* által vezetett katonai diktatúra megdöntése ellen -többedmagával, köztük *Che Guevarával* - gerillaharcot kezdeményezett. A több évig tartó váltakozó sikerű harc végén, 1958. december 31-én, *Batista* elmenekült Kubából, és a forradalmi hadsereg 1959. január 1-jén bevonult Havannába. A kubai forradalom győzelmét követően a *Fidel Castro* vezette Kuba és kommunista Népi Szocialista Párt elsődleges célkitűzése között szerepelt az USA-tól való függés fokozatos megszüntetése. A megdöntött *Batista*-rendszer és az amerikai pénzügyi élet összefonódása miatt a kubaiakban igen erős volt Egyesült Államokkal szembeni ellenszenv, s washingtoni magyar nagykövetség jelentése szerint erről a tényről Washingtonban is mindenki beszél. Az amerikai kormány, figyelembe véve a sziget stratégiai helyzetét, kezdetben a súrlódások elkerülésében volt érdekelt.

Az Amerikai Egyesült Államok és Kuba közötti feszültséget mélyítette, hogy a közben miniszterelnökké kinevezett *Fidel Castro* az amerikaiaknak tett ígéreteik ellenére nem rendezett demokratikus választásokat, az irányítás lényegében *Fidel Castro*, *Che Guevara* és *Raúl Castro* kezébe került. Mikojan szovjet miniszterelnök-helyettes 1960. február 4-ei havannai látogatása a Szovjetunió gazdasági-politikai pozícióinak megerősödését hozta magával, amelynek eredményeképpen megkötötték az első szovjet-kubai kereskedelmi szerződést. A potenciális gazdasági előnyök mellett a szovjetek Kuba geopolitikai elhelyezkedéséből eredően katonapolitikai súlyuk további erősítésének lehetőségét látták a Karib-tengeri országgal kötött szerződésben. Az Amerikai Egyesült Államok 1961 januárjában megszakította diplomáciai kapcsolatát Kubával, ami előjele volt egy esetleges katonai összeütközésnek. Ezekben a napokban a CIA már rendszeresen felderítő repüléseket hajtott végre Kuba felett. 1961. április 17-én Egyesült Államokba menekült kubai emigránsokból álló és amerikai fegyverekkel felszerelt önkéntes alakulat szállt partra a kubai kormány megbuktatására Zapata-tartomány Playa Giron-i szakaszán, elhíresült nevén Disznó-öbölben. A rosszul előkészített akciót a kubai hadsereg rövid időn belül visszazorította. Az Amerikai Egyesült Államok Kuba irányába folytatott politikája az ezt követő másfél évben Kuba gazdasági elszigetelésére koncentrált, mindez azonban előrevetítette a súlyos konfliktus kialakulását a két szuperhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió között.

A konfliktus kirobbanása és az egyeztetések

1962. július 2-án *Raúl Castro* védelmi miniszter Moszkvába látogatott, ahol feltehetően már a szovjet rakéták Kubába történő szállításáról is tárgyalt. A találkozás eredményeképpen Kuba és a Szovjetunió kölcsönös védelmi szerződést kötött, amely jogi alapot teremtett a szovjet csapatok kubai állomásozására. A terv kidolgozásával és végrehajtásával *Hruscsov Anatolij Gribkovot*, második világháborús veterán tábornokot bízta meg, az akciót pedig egy orosz folyóról, az *Anadiról*

neveztek el . A rakétatelepítést október közepéig annyira titokban tartották a szovjetek, hogy még a washingtoni szovjet nagykövet sem rendelkezett konkrét és valós információkkal tervekről . A nukleáris rakétatelepítési akció konkrétumairól csak az 1962. október 14-én a kubai légtérbe küldött amerikai kémrepülőgép szolgáltatott megfelelő adatokkal. A szovjet kormány természetesen mindent elkövetett annak érdekében, hogy a Kubába irányuló rakétaszállításokat akképpen magyarázza, hogy azok mindössze a szigetország védelmét biztosítják, és nem a Szovjetunió Egyesült Államok elleni katonai készülődései jegyében történtek. A szovjet kormány azt is kiemelte, hogy a rakétatelepítés Kuba kérésére történt. Az 1962. október 13-ai és 16-ai, valamint október 18-ai Gromiko , szovjet külügyminiszter által kiadott nyilatkozatok is igyekeztek megnyugtatni a Fehér Házat a szovjet kormány „békés” szándékairól. A légi felderítés felvételei 1962. október 16-án tették egyértelművé amerikai titkosszolgálatok számára a nukleáris rakéták kubai jelenlétét. A szovjet és az amerikai fél titkolódzásának és bizalmatlanságának egyértelmű jeleként értelmezhetjük, hogy ez az információ Kennedy elnök és Gromiko szovjet külügyminiszter október 18-ai találkozása alkalmával sem került szóba. Mindkét nagyhatalom tárgyalásokat kezdett, és elindult a két kormány közötti diplomáciai háttérgegyezés és levelezés.

Fidel Castro beszédet mond a rakétaválság idején. (1962. október)

Kennedy elnök 1962. október 22-ei televíziós beszédében a szovjetek akcióját *elhamarkodott és titokban végrehajtott lépés*nek nevezte, egyúttal tájékoztatta az amerikai közvéleményt a támadó fegyverekről készített bizonyítékokról, az USA kormányának álláspontjáról és válaszlépéseiről. Kennedy televíziós beszéde és Hruscsovnak küldött szintén október 22-ei levele lényegében a következőket tartalmazta:

- 1) az USA kormánya megtette a szükséges lépéseket, vagyis karantént vont Kuba köré a további fegyverszállítások megakadályozására;
- 2) folytatódnak a légi felderítések Kuba felett;
- 3) minden az Amerikai Egyesült Államok elleni szovjet támadást a kormány megfelelő katonai válaszlépéssel viszonzoz;
- 4) harci készséget rendeltek el a guantanamoi amerikai támaszponton;
- 5) összehívták az Amerikai Államok Szövetségét, hogy a helyzetnek megfelelő lépéseket tegyenek;
- 6) kezdeményezték az ENSZ Biztonsági Tanácsának összehívását .

Hruscsov október 23-ai válaszlevelében kifejtette Kennedynak, hogy az általa megtett intézkedésekkel nemcsak megsérti az ENSZ Alapokmányát és a nyílt tengereken való hajózás szabadságának nemzetközi normáit, hanem egyúttal beavatkozik Kuba, a Szovjetunió és más országok belügyeibe. Ma már egyértelműen bizonyított, hogy az október 22. és 28. között eltelt időszak számított a válság legforróbb periódusának. Ebben az időszakban ugyanis több olyan incidenssel lehetett számolni, amely akár nukleáris konfliktust is eredményezhetett volna. Az egyik ilyen incidens október 24-én - tehát az első levélváltást követően - történt, amikor Kuba fölött lelőttek egy pilótánélküli amerikai U-2-es kémrepülőgépet, amelynek során az Egyesült Államok és a Szovjetunió is egymást tette felelőssé. A másik konfliktus október 27-én történt immáron a szovjet légtérben egy szintén U-2-es kémrepülőgép miatt szovjet vadászpilóták kerültek tüzharcba az Alaszkából felszállt amerikai repülőgépekkel. Hruscsov október 24-ei levele is arról tanúskodik, hogy hasonlóan az amerikai kormányhoz, mindent megtesz jogai megvédése érdekében. A levélben Hruscsov arról is meg kívánta győzni Kennedyt, hogy a Kuba köré vont karantén teljes mértékben törvénytelen, valamint a Kubába telepített fegyverek védelmi célt szolgálnak .

Kennedy aláírja a tengeri blokádtól való felállításáról szóló nyilatkozatot.

A havannai magyar nagykövetség jelentéseit a válság legkritikusabb napjaiban különböző forrásokra alapozta. Beck János nagykövet november 29-én keletkezett jelentése ([Lásd a 7. dokumentumot!](#)) több mint egy hónappal később tekint vissza a konfliktus eseményeire. Információinak forrása nagyrészt a többi szocialista országok követségeitől, különböző beszélgetésekből és a rádióból származott. Mindezt támasztja alá a jelentés másik része, amelyben Beck János arról írt, hogy a megszerzett információk helyességét mind a havannai lengyel nagykövet, mind pedig saját maga nem tudták ellenőrizni, ahogy fogalmaz: „*Sem én, sem pedig a Havannában dolgozó szocialista követeik mindmáig nem tudunk magunknak tiszta képet alkotni arról, hogy mi történt 1962. október 27-ének reggelétől 28-ának*

reggelég." A válság legintenzívebb szakaszában hasonló volt az információs helyzet Budapesten is. Szarka Károly október 24-én kelt feljegyzéséből megtudhatjuk, hogy *Pino Machadó* budapesti kubai nagykövet látogatása alkalmával tájékoztatója a rádió- és sajtóhírek alapján a már ismert tényekre vonatkozott. Szarka Károly a tájékoztatást a rendelkezésére álló hasonló forrásokból megerősítette, illetve kiegészítette. (Lásd a 2. dokumentumot!) A kubai nagykövet Szarka Károlynak kifejezte köszönetét azért, amiért a Magyar Népköztársaság és a többi szocialista ország társadalmi és tömegszervezeti vonalon a tájékoztatási munka terén végzett. Mindezeket túl a Külügyminisztérium és a magyar illetékes szervek, szervezetek mindent megtettek annak érdekében, hogy a hazai közvéleményt - mindössze felszínesen - a legfontosabb történésekről tájékoztassák. Az MSZMP KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya (PTO) a kapott információk alapján készítette el tájékoztató jelentését a kubai rakétaválság első visszhangjáról, amely a Magyarországon tapasztalható és a krízissel kapcsolatos lakossági és üzemi hangulatváltozásokat követte nyomon. (Lásd az 1. dokumentumot!) A jelentés arról ad beszámolót, hogy Magyarországon ekkor a lakosságban erősödött az aggodalom egy esetleges nukleáris háború miatt. Feltehetően a többi szocialista országhoz hasonlóan - leszámítva az egyes megyékben, például Nógrádban az egyes alapvető élelmiszerekből történt felvásárlásokat, elsősorban munkamegtagadásokat - ez semmilyen más különös eseményben nem nyilvánult meg. (Lásd a 3. dokumentumot!) A pártbizottságok és „pártmunkások” a kapott instrukciók alapján a maguk területén tették a „doljukat”, röpgyűléseket szerveztek, agitáltak a Szovjetunió és Kuba mellett, azonban a hangulatjelentések itt is megállapították, hogy a félelem egy esetleges háborútól elsődlegesen a nők között volt jellemző. (Lásd a 4. dokumentumot!) Külön érdekesség, hogy az MSZMP KB PTO feljegyzése szerint ezekben a napokban megnőtt a nyugati rádióadások hallgatóinak száma. Az események iránti fokozott érdeklődést azonban feltételezhetően nem a Kuba iránti szolidaritás motiválta, hanem egy világháború kitörésétől való félelem. (Lásd a 3. dokumentumot!) A Washington Post 1962. október 26-ai száma arról tudósított, hogy Magyarországon ezekben a napokban Amerika-ellenes tüntetési hullám haladt végig. *Kállai Gyula* miniszterelnök-helyettes sportcsarnoki beszédében pedig azt hangsúlyozta, hogy Magyarországon nem fogja tűrni a forradalmi Kubának az imperialisták általi elnyomatását. Nem mellékes megemlítenünk, hogy a kubai eseményekkel kapcsolatos magyarországi tájékoztatásba a budapesti amerikai követség is bekapcsolódott. A forrás szerint a Külügyminisztériumtól arról értesítették, hogy Kennedy beszédét, amelyben bejelentette Kuba tengeri blokádját alá helyezését, az amerikai követség terjesztette. (Lásd az 5. dokumentumot!) *Rácz Pál* külügyminisztériumi főosztályvezető, aki fogadta Torbert amerikai ügyvivőt értetlenségét fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy az amerikai követség Kennedy beszédét terjeszti, miközben a válság egy olyan periódusba érkezett, amelyben jelentős lépések történtek a felek között. Rácz ezt úgy hátrította el, hogy kijelentette, Magyarországon mindenki tudott az amerikai lépésekről és annak okairól, a követség tájékoztató tevékenysége pedig nem magyarázható levelezési tevékenységükkel. Ennek kapcsán a vita mégis arról folyt, hogy a magyar közvélemény tájékozott volt-e az amerikai lépés indokairól.

A kubai eseményekkel kapcsolatos tájékoztatásban és az információáramlásban a magyar külügyi vezetés október végén és a novemberi napokban sem rendelkezett biztos igazodási pontokkal. Erre a korábban már említett és *Péter János* egy feljegyzésében is elejtett mondatból tájékozódhatunk: „Arról természetesen nincsenek információink, hogy a New York-ban szovjet-amerikai viszonylatban, a Havannában szovjet-kubai viszonylatban folyó, s a Havannában korábban U Thant-tal folytatott tárgyalásoknak mi volt a konkrét tartalma és mi az eddigi eredménye.” Természetesen a magyar külügynek volt sejtése a háttérben zajló egyeztetésekről, szovjetek azonban rendkívül ügyeltek arra, hogy a titkos egyeztetések tartalmát ne minden esetben és ne a megfelelő időben fedjék fel a szocialista országok képviselői előtt. Péter János, *Pino Machadóval* folytatott beszélgetésében - amelyet a nagykövet sürgős, bizalmas kérésére teljesített - változta a magyar kormány hivatalos álláspontját, amely továbbra is azt tartalmazta, hogy a Magyar Népköztársaság teljes mértékben támogatja Kubának a függetlenségéért és sérthetlenségéért vívott harcát. Péter János személyes megjegyzését is megemlíttette a budapesti kubai nagykövetnek: meglátása szerint a kubai kormány és a Szovjetunió eddigi magatartása és eljárása elérte, hogy ne induljon invázió Kuba ellen. A válság tetőpontján azonban a szovjetek egy kompromisszumos javaslattal álltak elő. 1962. október 26-án Hruscsov azt ajánlotta az amerikaiaknak, hogy leállítsák a Kubába induló fegyverszállításokat, majd ezt követően kivonják Kubából a már leszállított és telepített rakétaállomásokot annak fejében, hogy az Egyesült Államok lemond a szigetország elleni invázióról. A Szovjetunió mindezeket felül kérte a Törökországban állomásozó amerikai Jupiter rakéták visszarendelését is. Október 27-én megérkezett Kennedy ígérete arra vonatkozóan, hogy az Egyesült Államok kormánya szavatolni fogja, hogy nem indít inváziót Kuba ellen, amelyre válaszul Hruscsov garantálta a Kubába telepített rakéták visszavonását, ha leépítik a törökországi amerikai rakétaállomásokat is. Beck János nagykövet, Hruscsov híres leveléről a budapesti központnak küldött jelentésében kijelentette, hogy „Mindnyájunk előtt is Havannában ismert tény, hogy Hruscsov elvtársnak arról a leveléről sem a kubai kormány, sem az itteni szovjet nagykövet, Alekszejev elvtárs nem értesült előre, hanem mindnyájan a sajtóból, illetve a rádióból szereztünk arról tudomást.” (Lásd a 7. dokumentumot!) A levélben foglaltak előzményéhez tartozik, hogy 1962. október 27-én Dobrinyin washingtoni szovjet nagykövet tájékoztatta Hruscsovot a Robert Kennedyvel folytatott megbeszéléseiről, amelyben az USA azt a kérését terjesztette elő, hogy a Törökországban elhelyezett amerikai rakéták kivonása nyilvánosan azért lenne problematikus, mert a rakéták törökországi állomásoztatása a NATO Tanács határozatán alapult. Az amerikaiak mindezek ellenére döntöttek a „csere” feltételeiről, de nem kívánták, hogy a rakétatámaszpont felszámolásának írásos nyoma maradjon. A szovjetek végül 1962. október 28-án nyilvánosan is elfogadták a nukleáris rakétafegyverek elszállítását Kubából. A havannai magyar nagykövet - immáron biztos forrásokra hivatkozva - jelentést tett a Kennedy és Hruscsov közötti egyezség kubai fogadtatásáról: a hír hallatán Che Guevara egy katonai egység szemléje alatt dühösen a földhöz csapta sapkáját, és szinte magánkívül ismételte, hogy a Szovjetunió ezzel a lépéssel lényegében hirtelenséget követelt el.

Az U2 kémrepülő felvételei a kubai telepítésű szovjet rakéták helyéről

1962. november 2-án Kennedy amerikai elnök rádió- és televíziós nyilatkozatot olvasott fel, amelyben közölte, hogy a Szovjetunió teljesíteni fogja a kubai kérdés rendezése érdekében vállalt kötelezettségét, azaz a szovjet rakétarendszereket leszereli, és elszállítja Kubából. A bejelentést követően Moszkvában az elért eredményeket diplomáciai körökben a legáltalánosabban úgy értékelték, hogy a világháborúval fenyegető fegyveres konfliktus veszélyét sikerült elkerülni. A moszkvai ideiglenes magyar ügyvivő jelentése ehhez még hozzátette, hogy hasonló álláspont volt a semleges és némely kapitalista országok diplomatái is. A válság talán legforróbb hetét követően is folytatódott Hruscsov és Kennedy között a folyamatos levélváltások és diplomáciai tárgyalások a részletekről. A tárgyalások színhelyei Washingtonban és New York-ban voltak. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a válságot egy hosszabb tárgyalássorozat zárta le, amit az Egyesült Nemzetek Szervezete felügyelete mellett folytattak. A kubai rakétaválság rendezésének következményeként 1962. november 20-án Kennedy amerikai elnök - látva a szovjetek ígéreteinek betartását - feloldotta a Kuba köré vont karantént. Ezt követően került sor Mikoján négynapos washingtoni látogatására 1962. november 29. és december 1. között, amit a washingtoni magyar követség is úgy magyarázott, hogy azt csakis Hruscsov és Kennedy levélváltása, Kennedy sajtóértekezlete és a karantén megszüntetése tette politikailag indokoltá. A látogatás és a közvetlen találkozás hozzájárult ahhoz, hogy a két szuperhatalom képviselői a kölcsönös bizalmatlanság után nyugodtabb légkörben tárgyaljanak egymással a részletekről.

A feltevések azt mutatják, hogy a szovjetek a konfliktus kirobantásában szándékosan provokálták az amerikaiakat. Ezt támasztja alá a szovjetek politika törekvéseiről és kihatásairól keletkezett NATO-dokumentum, amely elismerte, hogy rendkívül nehéz volt meghatározni azokat az indítékokat, amelyek a szovjet vezetőket a kubai kaland elindítására ösztönözték. A jelentés a lehetséges verziók között tartotta számon azt, hogy a vállalkozás sikere esetén egy esetleges szovjet támadás alkalmával az USA nukleáris válaszcsoportjai képesek lehetnének csökkenteni a szovjetek katonai erejét, amelynek következtében gyengült volna az Egyesült Államok nukleáris elrettentő képessége is. A *kubai akciónak* egy másik sikertelen száláról szintén említést kell tennünk, amit a közölt levéltári források is alátámasztanak, ez pedig éppen az érintett kubaiak statisztaszerepe. (Lásd a 7. dokumentumot!) Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a kubai rakétaválságot követő hónapokban a szovjet-kubai kapcsolatok visszafejlődéséről és a kubai hangulat romlásáról beszélhetünk. A havannai magyar nagykövetségi jelentések is arról tanúskodnak, hogy Kubában az esemény végkimenetelét úgy ítélték meg, hogy abban a Szovjetunió a folyamatos amerikai fenyegetés közepette magára hagyta Kubát. A szovjetek végül a kapcsolatok normalizálására Mikojant küldték Havannába, akinek legfőbb célja a szovjetek tekintélyének újraépítése volt. A krízis lényegében mindkét fél részükével ért véget, azonban a konfrontáció könnyen nukleáris háborúhoz vezethetett volna.

Fotók: index.hu [2] (Hulton Archive / Europress / Getty / AFP), Wikipedia

Források

1.

Hangulatjelentés a pártközpontban a kubai rakétaválság első napjaiból.

1962. október 24.

MSZMP Központi Bizottság

Bizalmas!

Párt- és Tömegszervezetek Osztálya.

Tájékoztató jelentés

a Kuba elleni provokáció első visszhangjáról.

A Kuba elleni újabb amerikai agresszióról szóló közlemény országszerte mély felháborodást keltett. Ma reggel, a délelőtt folyamán és jelenleg is az üzemekben és hivatalokban spontán röpgyűléseket tartottak és tartanak. A röpgyűlésekről a táviratok százeit küldik a Béketanácsnak, a kubai, a szovjet és az amerikai követségre. A táviratokban a dolgozók együttérzésükről, szolidaritásukról biztosítják a kubai népet és elítélik az amerikai agressziót.

Értesüléseink elsősorban az üzemekből származnak. A falu hangulatát még nem lehet pontosan megállapítani. A lakosságot, a dolgozókat rendkívül erősen foglalkoztatja ez a hír, és felháborodva ítélik el az USA-nak ezt az újabb provokációját.

A Szovjetunió fellépését és intézkedéseit igazságosnak tartják, s általában reménykednek abban, hogy mint máskor is, úgy most is ez a határozott fellépés meghátrálására kényszeríti az amerikai kormányt.

Az üzemekben a hangulat nyugodt. Pánik hangulat nincs, de a félelem, az aggodalom erős és erősödik. Különösen a dolgozó asszonyok körében tapasztalható ez. Egyesek hangoztatják, hogy a második világháború befejezése óta ilyen feszült még nem volt a helyzet. Soknak az a véleménye, hogy a Szovjetunióknak nem szabad ebben a kérdésben meghátrálni, mert akkor az amerikai imperialisták tovább fokozzák a feszültséget, és újabb agresszív lépésre szánják el magukat. Elszórtan vannak olyan hangok is, hogy szabad-e kockáztatni Kubáért az emberiség békéjét.

A pártszervezetek nagyon aktívak, a pártmunkások, az aktivisták magyarázzák a helyzetet és igyekeznek választ adni a dolgozók kérdéseire.

Több helyütt beszélnek arról, hogy behívások lesznek. Budapesten elterjedt olyan hír, hogy a kínai-indiai határon incidensek vannak, s a kínai csapatok benyomultak India területére.

Egyelőre felvásárlási lázról nem érkezett jelentés. A Belkereskedelmi Minisztérium és az OTP az elkövetkezendő napokban fokozottabb figyelemmel kíséri a vásárlási helyzetet és a takarékbetét alakulását és rendszeres jelentést ad.

Mindenütt felkészülten, aggodalommal várják a további híreket, s nagyon reménykednek abban, hogy a Szovjetunió, a szocialista országok és a semleges országok együttes fellépése elhárítja a háborús veszélyt. A dolgozók várják a folyamatos, részletes tájékoztatást az események fejleményéről

Budapest, 1962. október 24.

Sándor József

Jelzet: MNL OL M-KS 288. f. 11. cs. 1962/1038. ó. e. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár. Másodlat, gépelt, aláírt példány.

2.

Szarka Károly külügyminiszter-helyettes feljegyzése a kubai nagykövet látogatásáról

1962. október 24.

Szarka Károly

Készült: 8 pld.

167/Sz

Péter [János] e[ltárs]

Mód [Péter] e[ltárs]

Puja [Frigyes] e[ltárs]

Rácz [Pál] e[ltárs]

Gyémánt e[ltárs]

Saját

Október 23-án délben kérésére soron kívül fogadtam Pino Machadó kubai nagykövet elvtársat. Látogatásának célja részben tájékoztatás, részben érdeklődés volt a kubai helyzet alakulását illetően. Tájékoztatója röviden a rádió és sajtóhírek alapján már ismert tényekre szorítkozott, beleértve annak említését is, hogy a Kennedy által bejelentett blokádot ma reggelre amerikai részről érvénybe léptették. A tájékoztatást a magam részéről a hasonló forrásokból rendelkezésemre álló hírekkel viszonyoztam, illetve kiegészítettem. A nagykövet elvtársat - érthetően - a várható következmények, események felmérése foglalkoztatták, ahol egyetértettünk abban, hogy az elkövetkező néhány nap választ fog adni, annak már mostani megállapítása mellett, hogy a helyzet az amerikai agressziós lépés következtében igen komollyá változott.

A nagykövet elvtárs nagy súlyt fektetett annak kihangsúlyozására, hogy a guantanamoi támaszpont közelében a kubai hadseregnek a legfegyvelmezettebb, politikailag legképzettebb egységei állomásoznak, és nagy gondot fordítanak kubai részről arra, hogy semmi olyan ne történjen, amely ürügyül szolgálhatna bármilyen amerikai provokációs lépésre.

Külön, hosszan foglalkozott a szocialista országok segítsége jelentőségével és ezen belül azzal, hogy milyen nagyra értékeli azt a segítséget, amelyet tőlünk kapnak, és társadalmi, tömegszervezeti vonalon a tájékoztatási munka tekintetében igen nagyra értékeli a végzett munkánkat.

Kérte, hogy a tudomásunkra jutott fontosabb információkról tájékoztassuk, figyelembe véve azt is, hogy nekünk havannai nagykövetségünkkel közvetlen rádió-összeköttetésünk van. Ígéretet tettem, hogy kérésének megfelelően fogok eljárni, egyben felajánlottam, hogy esetleges sürgős üzeneteit szükség szerint rajtunk és havannai nagykövetségünkön keresztül továbbíthatja. Kérésre ígéretet tettem, hogy Fidel Castro elvtárs ma elmondandó beszédének szövegét, amint az a rendelkezésére áll, eljuttatja hozzám.

A beszélgetés végén kérte, hogy a tömegszervezetekkel felvehesse közvetlenül is a kapcsolatot, amellyel egyetértettem.

Budapest, 1962. október 24.

Jelzet: MNL OL XIX-J-1-j-TÜK-Kuba (1945-64) 11/f 008072/1962. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár. A kubai nagykövet látogatása. - Másodlat, gépelt, szignóval ellátott példány.

3.

Magyarországi hangulatjelentés a Kuba elleni amerikai intézkedésekről

1962. október 26.

MSZMP Központi Bizottság

Párt- és Tömegszervezetek Osztálya

44 p[é]ldány

Feljegyzés

A Kuba elleni amerikai provokáció visszhangjáról

A budapesti és megyei pártbizottságok a kapott instrukcióknak megfelelően üzemekben, hivatalokban, termelőszövetkezetekben és más területeken az elmúlt két nap folyamán röpgyűléseket szerveztek, és ezen túl minden értekezleten foglalkoznak a Kubát ért amerikai provokációval. Számos helyen nem vártak felső utasításokra, hanem a dolgozók kérésére a pártszervezetek maguk kezdeményezték, szerveztek gyűléseket. A gyűléseken nagy számban jelentek meg a dolgozók. Például Szolnok megyében 370 kisgyűlésen több mint 30 000 ember jelent meg. Igen lelkes hangulatú nagygyűlést rendeztek a Veszprémi Műszaki Egyetem és a város fiataljai kb. 4000 fő - közöttük több kubai fiatal részvételével. Gyűlésükön a kubai nép harcának támogatását demonstrálták.

A közhangulatra jellemző: mindenkit rendkívül érdekel a jelenlegi nemzetközi helyzet, nagy figyelemmel kísérik a rádió és a televízió híradásait. Az üzemekben több helyen kérték, hogy munka közben is hallgathassák a rádió híreit, az újságokat szétkapkodják. Megnövekedett a nyugati rádióadások hallgatóinak száma is.

A dolgozók gyűléseken és egyéni beszélgetések alkalmával nagy felháborodással beszélnek az amerikai provokációról, elítélik az Egyesült Államok kormányának és személyesen Kennedy intézkedéseit, Kubát szolidaritásukról biztosítják és tiltakoznak az amerikai provokáció miatt. A táviratok százait küldik kubai, a szovjet, amerikai követségekre, illetve a Külügyminisztériumba.

A dolgozók hangulatára jellemző, hogy bíznak a Szovjetunió erejében, megfontoltságában, mely elhárítja a háború veszélyét. A Szovjetunió korábbi határozott magatartásából, fellépéséből következtetve sokan elképzelhetetlennek tartják, hogy kibukkanjon a háború.

A kubai nép iránt nagy szimpátia, együttérzés nyilvánul meg, sok helyen hangsúlyozzák, hogy áldozatokat is készek vállalni a kubai nép megsegítése érdekében. Több helyen fiatalok jelentkeznek, hogy mint önkéntesek támogassák a kubai nép harcát.

Általános az a hang, hogy a Szovjetunió ne engedjen az amerikai nyomásnak, elhangzanak olyan túlzó vélemények is, hogy „elég volt már és oda kell verni az amerikai imperialistáknak.”

Háborús pánik nincs. De különösen a nők körében erős félelem van a háborútól. Több olyan elkeseredett kijelentés hangzik el, hogy most már, amikor jól állunk, akkor jön a háború. Félnek, hogy gyerekeiket, férjüket elviszik katonának.

A közhangulatra nem jellemző, csak helyenként a Szabad Európa Rádió hatásának következtében vannak olyan megjegyzések, hogy „Érdemes-e Kubáért kockáztatni?”, „A Szovjetunió mit keres Kubában?”, „Miért szállít Szovjetunió Kubának fegyvert?”, „Ha a Szovjetunió ezt nem tenné, nem került volna sor blokádra.”

Helyenként elkeseredés, a „minden mindegy”, a „mának élés” hangja is felvetődik. Az egyik váci üzemben néhány munkás arra a következtetésre jutott, hogy dolgozni sem érdemes. Győr megyében a lövői, illetve a hegyközi községi termelőszövetkezetben akadt egy-egy fő, aki a munkát is megtagadta azzal a kijelentéssel, hogy „már nem sokáig parancsoltok nekünk.”

Bár még nem általánosítható, de megindult a felvásárlás is a fontosabb, tartósítható élelmiszercikkek tekintetében. Pillanatnyilag legerősebben Nógrád megyében jelentkezik, ahol járásonként 2-3 községben is tapasztalható a felvásárlás. Húgyagon pld. 3 óra hossza alatt felvásárolták a 14 napi lisztkészletet és fűszereket. Budapesten okt[óber] 24-én az előző hét azonos napjának felvásárlásával szemben 5,1 vagonnal több lisztet, 2,7 vagonnal több cukrot és 0,3 vagonnal több zsírt vásároltak fel.

A takarékbetét-állományban lényeges mozgás nincs. Országos viszonylatban a betétek és kivételek a szokottól még nem térnek el. Több helyütt még befizetések vannak, máshol stagnál. Kivétel Budapesten és Nógrád megyében tapasztalható, nem jelentős összegben.

Jelzet: MNL OL M-KS 288. f. 11. cs. 1962/1041. ő. e. 1962. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár. Másolat, gépelt példány.

4.

Jelentés a kubai rakétaválság nyomán kialakult magyarországi közhangulatról

1962. október 26.

Az MSZMP Központi Bizottság

Készült: 43 p[é]l[dány]

Párt- és Tömegszervezetek Osztálya

Tájékoztató jelentés

A budapesti és megyei pártbizottságok a röpgyűléseket tovább szervezik. Ezekben változatlanul nagy érdeklődéssel vesznek részt a dolgozók, és felháborodottan ítélik el az USA agresszív lépését. A lakosság ezekben a napokban nagy politikai érettségről, békevágyról és a kubai nép iránti mély szimpátiájáról tesz tanúságot.

A közhangulatra továbbra is jellemző, hogy az emberek többsége, még olyanok is, akik azelőtt nem voltak rendszeres újságolvasók, most naponta olvassák, hallgatják a rádión keresztül a legfrissebb híreket. Minden más kérdés háttérbe szorult ezekben a napokban.

A mai napra a félelem, a feszültség az emberekben bizonyos fokig feloldódott. Erősebben bíznak abban, hogy a szovjet kormány józansága és a Szovjetunió ereje megakadályozza a fegyveres összecsapást. Nagy megkönnyebbülést váltott ki, hogy Hruscsov elvtárs keresi a megegyezés lehetőségét.

A háborús félelem azonban főleg a nők között erős. Szentesen arról beszélnek, hogy 16-18 éves fiúkat behívják katonának, elviszik Szovjetunióba, ott kiképzik őket, és onnan viszik Kubába. A hatvani járásban elterjedt, hogy már sok fiatal be is hívtak katonának. Elszórtan találkozni a munkafegyelem lazulásával. Csomós és Pusztaföldvár községekben a tsz-tagság mintegy fele nem dolgozott, mondván, háború lesz.

Felvásárlás csütörtöki napon fokozódott, de a tavalyihoz képest még mindig elég mérsékelt volt, Heves megye 33 községében volt nagyobb felvásárlás. Pénteken Csongrádból, Hevesből, Békésből azt jelentették, hogy a mai napon már újból normális keretek között folyik a vásárlás, illetve felvásárlást nem tapasztalnak. Budapesten, csütörtökön lisztből, cukorból és zsirból mintegy 100%-kal több fogyott a normális mennyiségnél. A többlet nem a kiugróan tételekből adódik, hanem abból, hogy sokan vásárolnak kisebb mennyiségeket.

Az Országos Takarékpénztár betétállományában figyelemre méltó ingadozás nem tapasztalható.

Budapest, 1962. október 26.

Sándor József s. k.

Jelzet: MNL OL M-KS 288. f. 11. cs. 1962/1042. ő. e. 1962. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár. Másolat, gépelt példány.

5.

Rácz Pál külügyminisztériumi főosztályvezető feljegyzése a budapesti amerikai ügyvivő látogatásáról

1962. november 2.

IV. Területi Főosztály

Szigorúan titkos!

Rácz Pál főosztályvezető

Készült 8 példányban:

Péter [János] miniszter

Puja [Frigyes] miniszterhelyettes

Erdélyi [Károly] miniszterhelyettes

Gyémánt főosztályvezető

Zádor főosztályvezető

Szűcsné h[elyettes] főosztályvezető

Főosztály (2 pld)

Ma délután 15:00-kor kérésemre felkeresett Torbert amerikai ügyvivő. A protokoll osztály 14:45-perckor szólt az amerikai követségre, hogy kérem Torbert ma délután, bármikor, vagy holnap délelőtt 11:00 órakor keressen fel. Az amerikai követség azonnali válasza az volt, hogy Torbert 15:00-kor látogat meg (5 percet késett).

Előadtam a következőket:

A Külügyminisztériumot arról értesítették, hogy az amerikai követség Kennedy Kuba tengeri blokád alá való helyezését bejelentő beszédét terjeszti és küldi szét. Ezzel kapcsolatban két észrevételt kívánok tenni: 1) Nem értem, mi indítja az amerikai követséget arra, hogy Kennedynak ezt a harcias beszédét terjesszék, amikor a kubai válság tárgyalási szakaszába érkezett, a beszéd elhangzása után az érdekelt felek részéről igen jelentős lépések történtek és új helyzet állt elő. 2) Az amerikai követségnek ez a tevékenysége megsérti saját külügyminisztériuma által hozott intézkedést. Az amerikai külügyminisztérium ugyanis 1955 szeptemberében közölte a washingtoni magyar követséggel, hogy megtiltja a követség mindenfajta tájékoztató tevékenységét. Feltételezem, hogy Torbert úr elismeri a kölcsönösség elvét, és nem ragaszkodik ahhoz, hogy az amerikai követség viszont Budapesten végezhesen tájékoztató tevékenységet. Megállapítottam még, hogy elsősorban az első észrevételnek kívánok hangsúlyt adni.

Torbert a fentiekre a következőket válaszolta: a követség különböző szervezetektől és személyektől közléseket kapott a Kennedy által bejelentett intézkedésekkel kapcsolatban. Ebből a közlésekből megállapították, hogy azoknak küldői nem ismerik az ezzel kapcsolatos amerikai álláspontot és azokat az okokat, amelyek arra vezették az Egyesült Államokat, hogy az ismert intézkedéseket megtegyék. A követség Torbert kíséreléssel együtt - amelyet Torbert írt alá - ezen szervezeteknek és személyeknek megküldte Kennedy beszédét tájékoztatás céljából. Az ügyvivő hangsúlyozta, hogy jogukban állott reagálni ezekre a közlésekre, és ez a reagálás a követség normális levelezési keretében folyt, ezért ő ezt nem tekinti tájékoztató tevékenységnek.

Megállapítottam, hogy Magyarországon mindenki tájékozódva volt az amerikai lépésekről és arról is, hogy ezeket a lépéseket amerikai részről mivel indokolták. Erről a magyar sajtó írt. Éppen a közvélemény tájékozottsága eredményeképpen kapta az amerikai követség azokat a közléseket, amelyekről az ügyvivő említést tett. Megjegyeztem még, nem valószínű, hogy Torbert által adott tájékoztatás megváltoztatta volna a közlések küldőinek álláspontját a kérdésben. Kijelentettem, hogy nem fogadható el az a beállítás, mintha Kennedy beszédének megküldése a követség normális levelezési tevékenysége következtében történt volna. A szóban forgó közlések ugyanis nem igényeltek választ, másrésztől levelezés keretében valamilyen konkrét ügyet, vagy kérdést szokásos elintézni. Erről pedig nincsen szó. Különösen azt hangsúlyoztam, hogy a kérdésben az Egyesült Államok hivatalos képviselői tárgyalásokat folytatnak, mégis az amerikai követség Budapesten a válság egy korábbi szakaszában fogalmazott, illetve a válságot előidéző beszédet terjeszt. Torbert erre megjegyezte, hogy ő a levelében kifejezte reményét arra nézve, hogy a kérdés békés úton rendeződik. Felajánlotta, hogy ezen levelének egy másolatát szívesen beküldi nekem. Erre nem reagáltam.

Vita alakult ki közöttünk abban a tekintetben, hogy a magyar közvélemény tájékozódva volt-e az amerikai lépés indokairól, vagy nem.

Amikor Torbert azt hangsúlyozta, hogy neki kötelessége tájékoztatást adni az amerikai hivatalos lépésekről, megkérdeztem, akkor miért nem terjeszti Kennedynek Hruscsov elvtárs üzenetére küldött válaszát. Erre Torbert nem reagált.

Miután a kérdést lezártuk, Torbert megkérdezte, hogy mi a véleményem az események alakulásáról. Azt válaszoltam, hogy a Szovjetunió józan lépései lehetővé teszik a válságból történő kijutást, de úgy látom, hogy az Egyesült Államok kevés hajlandóságot mutat arra, hogy a maga részéről megadja a szükséges garanciákat Kuba függetlenségének tiszteletben tartására, és belügyeibe való beavatkozástól tartózkodni fog. Vicces formában megjegyeztem, hogy a blokádnak újra bevezetése akadályozza a hajók mozgását a tengeren, beleértve a hajók olyan irányú mozgását is, amely Hruscsov ígéretének a betartását, az általuk támadónak minősített fegyverek visszazállítását realizálná. Hasonló formában azt válaszolta, ha ilyen problémák merülnek fel, szóljak neki, és ő intézkedik.

Budapest, 1962. november 2-án

Jelzet: MNL OL XIX-J-1-j-TÜK-Kuba (1945-64) 11/f 007247/5/1962. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. - Másodlat, gépelt, szignóval ellátott példány.

6.

Mányik Pál moszkvai ideiglenes magyar ügyvivő jelentése a kubai helyzettel kapcsolatos véleményekről

1962. november 3.

A Magyar Népköztársaság Nagykövetsége Szigorúan titkos!

Moszkva, 1962. november 3. Tárgy: Vélemények a Kubával kapcsolatos helyzetről

583/ Szt./1962.

Készült: 3 példányban

2 példány: Központnak

1 " Nagykövetségén

Moszkvában a Kuba körül kialakult helyzetről hivatalos személyektől, a társadalomtudományokkal foglalkozó körökben, a sajtó képviselőivel és diplomatákkal folytatott beszélgetéseken számos értékelést lehetett hallani. Ezek közül csupán néhány legjellemzőbb véleményt alapul véve, a legáltalánosabb értékelés az, hogy a legnagyobb veszélyt, a világháborúval fenyegető fegyveres konfliktust sikerült elkerülni, ez ismét csak a Szovjetunió és személyesen Hruscsov elvtárs vezetésének köszönhető. Ez jellemezte általában a semleges diplomaták többségének, sőt egyes kapitalista diplomatáknak a véleményét is.

Ha van is különbség abból a szempontból, ki melyik fél sikerét tarja döntőnek, abban a legtöbben megegyeznek, hogy a legnagyobb eredmény a békés megoldás győzelme, s ez elsősorban Hruscsov nevéhez fűződik. Néhány fontosabb kérdéssel kapcsolatban az alábbi értékeléseket tartom legjellemzőbbeknek:

A válság kirobbantását természetesen az USA kezdeményezte, s ennek okai túlmennek Kennedy pártjának választási érdekein, habár ez is fontos szerepet játszik. A tények azt mutatják, hogy az Egyesült Államok valóban felkészült Kuba lerohanására. Adzsubej, az Izvesztyija főszerkesztője szerint az amerikai imperializmus szemében Kuba egyaránt jelenti az egész földrészt fenyegető ideológiai veszélyt, valamint a szovjet fegyverek jelenlétéből származó katonai veszélyt.

Az események áttekintéséből kitűnik, hogy az amerikai vezető személyiségek már augusztus elejétől kezdve számos nyilatkozatban készítették elő a közvéleményt Kuba megszállására. Ebben az időben utazott Moszkvába a Che Guevara vezette kubai kormányküldöttség és a tárgyalások eredményeképpen nyilatkozatban tették közzé, hogy a Szovjetunió milyen segítséget nyújt Kubának.

Már ebből kiindulva is képmutató az az imperialista propaganda, amely szenzációs tálalásban fedte fel azt az ellentmondást, amely állítólag Zorin ENSZ-beli cáfolata és Hruscsov levele között volt a kubai szovjet stratégiai fegyvereket illetően. Az említett kubai-szovjet nyilatkozatból kitűnik, hogy a Szovjetunió minden eszközzel segíti Kubát az imperialista veszéllyel szemben.

A világsajtóból kitűnik, hogy a blokádnak bevezetése előtt a vezető amerikai körökben milyen viták folytak arról, hogy nem kellene-e Kubát minden figyelmeztetés és tárgyalás nélkül egyszerűen lerohanni, a szovjet fegyvereket elpusztítani, stb. Ebben az esetben a világ az előtt a perspektíva előtt állt volna, hogy a Szovjetunió vagy csupán erőteljesen tiltakozik, vagy kitör a világháború. A Pentagon legzsélsőségesebb militaristáinak nyomása ellenére Kennedy kénytelen volt kompromisszumos megoldást keresni és a kisebb kockázattal járó agresszió mellett foglalt állást.

Ismeretes, hogy az események további menetét ezek után a szovjet diplomácia kezdeményezői befolyásolták, s ennek során a világ tanúja lehetett annak, hogy a béke ügyét elszántan védelmező szovjet kormányfő milyen hidegvérrel járt el, és tárgyalókészségének bizonyításával lehetőséget adott arra, hogy az amerikai vezető körökben is a valamivel megfontoltabb politikát követő álláspont alakuljon ki, és a béke szempontjából kedvező kompromisszum jöjhessen létre. Az eddig megállapodások eredménye a szocialista tábor szempontjából feltétlenül kedvező. A pártfőiskola egyik, a diplomáciatörténettel foglalkozó tanára ezeket az eredményeket az alábbiakban foglalta össze egy beszélgetés során:

1) A krízis elején minden előkészület megtörtént Kuba megtámadására, s ez a veszély Kennedy nyilatkozata után lényegesen csökkent.

2) A blokádot az imperialistáknak különböző okok miatt meg kellett szüntetniük.

3) Mint a két kormányfő levelezéséből kitűnik, most először mutatkozik reális lehetőség a varsói paktumhoz, illetőleg a NATO-hoz tartozó országok két csoportja közötti tárgyalásokra. Hogy ennek milyen hatása lesz a világhelyzetre és a nemzetközi munkásmozgalom fejlődésére, azt ma még nehéz előre látni.

Adzsubej az eddigi megállapodást olyan kompromisszumnak tekinti, amely mindkét fél szempontjából előnyös.

Kennedy most már biztosan számít sikerre a választásokon. A helyzet lényegében Kuba szempontjából is kedvezően alakult, hiszen Kuba meg lett mentve az amerikai invázió veszélyétől, elkerülte a pusztításokat, s nem fenyegeti a partraszállás veszélye sem. Előbb-utóbb meg fog szabadulni a blokádtól is. Persze a helyzet még nagyon bonyolult, és sok reális veszély áll fenn. Idetartozik az is, hogy Kubában most sok fegyver van felhalmozva, köztük elhárító rakéták, melyeket a kubaiak önállóan kezelnek, s ez adott esetben nehézségeket okozhat. Adzsubej szerint Mikojan elsősorban ezért utazott Kubába. Másrésztől az Egyesült Államok vezető köreiből jelentkező ellentétek jelentenek reális veszélyt. Az USA-ban hatalmas propaganda apparátus szítja a háborús örületet, megindult a hadigépezet,

vezető politikusok, szenátorok erőiesen követelik Castro rendszerének felszámolását és többek között azzal érvelnek, hogy a Szovjetunió visszavonulása most erre kedvező alkalmat jelent.

Felmerül a kérdés, mi a biztosíték, hogy Kennedy, aki nem teljesen ura a helyzetnek, be fogja, vagy be tudja tartani az adott garanciákat. A Kuba elleni inváziós terveket nemcsak államilag készítik elő, hanem nagyhatalmú monopolista körök is támogatják, akik saját kezdeményezésükre is szerveznek akciókat Kuba ellen.

Több olyan véleményt lehet hallani, hogy természetesen nincsen arra biztosíték, hogy az USA nem támadja meg Kubát. A legfőbb garancia mégis az, hogy ma a Szovjetunió összehasonlíthatatlanul nagyobb erőt tud mozgósítani a háború, vagy az agresszor ellen és nagyobb erővel támaszkodik a szocialista tábor és a semleges országok erejére, mint korábban. Nem kétséges, hogy ha az Egyesült Államok megtámadná Kubát, az könnyen ennek az országnak a pusztulásához vezethet.

A világsajtó széleskörűen kommentálta Castro első nyilatkozatát, amelyben további biztosítékot kér Kuba szuverenitásának védelmére. Amikor a hírekben a kubai és a szovjet álláspont közötti ellentételről lehetett olvasni, a kubai nagykövetség egyik vezető diplomatája beszélgetésben határozottan cáfolta ezeket a híreket, és hangsúlyozta, hogy Castro csupán Kuba helyzetéből kiindulva, konkrét pontokkal egészítette ki azt a követelést, amelyet Hruscsov Kennedyhez intézett levelében leszögezett. Castro második nyilatkozatával kapcsolatban a nyugati sajtó ezt az ellentmondást még inkább hangsúlyozta.

A Szovjet Külügyminisztérium amerikai osztályának vezetői azonban a kubai miniszterelnök nyilatkozatát általában jónak tartják, és cáfolják ilyen ellentmondás létezését. Utalnak Castro nyilatkozatának azon részeire, amelynek hangsúlyozza a Szovjetunióval való barátságot, és általában jogosnak tartják azokat a követeléseket, amelyeket Castro az USA-val szemben támaszt. Tény azonban, hogy a szovjet sajtó Castro legutóbbi beszédét nem ismerteti, ami először fordul elő Castroval kapcsolatban. Figyelemreméltó továbbá, hogy a TASZSZ híreiből kitűnően a pekingi lapok rendkívül hangsúlyozottan támogatják Castro álláspontját, hangoztatják, hogy Kuba sorsa a kubai nép kezében és nem valami más ország kezében van, és hogy semmiképpen sem szabad Kuba jogaival és szabadságával kereskedni.

Moszkvai diplomáciai körökben élénk érdeklődéssel kísérik Mikojan elvtárs kubai látogatásának fejleményeit. A semleges diplomaták élénken érdeklődnek, mivel függ össze, és milyen célokat takar ez a látogatás, sőt ezzel összefüggésben is igyekeznek választ kapni arra a problémájukra, miért került sor közvetlenül egymás után az NDK, illetve Csehszlovákia magas vezetőinek látogatására Moszkvában.

Általánosságban tehát a kubai amerikai agresszió következtében kialakult válság enyhülése a fő benyomás, emellett azonban továbbra is hangsúlyozzák a helyzet veszélyes voltát és újabb provokációk, illetve konfliktusok lehetőségét. Az egész válság folyamán sem az itteni hivatalos körökben, sem egyéb alkalmakkor nem lehetett tapasztalni Moszkvában különös nyugtalanságot. A blokádnak első napjaiban a moszkvai lakosok spontánul is, szervezeten is, de higgadtan és nyugodtan tüntettek az amerikai követség előtt, a Kubát fenyegető imperialista agresszió ellen. A helyzet értékelésére tehát legjellemzőbben az a vélemény világít rá, hogy ma az imperialista agresszióknak összehasonlíthatatlanul kisebb lehetőségei vannak, és perspektívában semmilyen esélyei nincsenek, mert elég, ha összehasonlítjuk az a helyzetet, amikor a Szovjetunió, az első szocialista nagyhatalom megszületett, azzal a világgal, amelyben a szocialista vilárendszer születése és megerősödése a legfontosabb jelenség.

Mányik Pál

id[ei]glenes] ügyvivő

Jelzet: MNL OL XIX-J-1-j-TÜK-Szovjetunió (1945-64) 14. d. 48/b tétel. 008392/1962. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. - Eredeti, gépelt, aláírt példány.

7.

Beck János havannai magyar nagykövet jelentése a Kuba és a Szovjetunió közötti nézeteltérések keletkezéséről

1962. november 29.

A Magyar Népköztársaság Nagykövetsége Szigorúan titkos!
Embajada de la Republica Popular Hungara Készült: 4 példányban
La Habana

Kapja: 3 Központ

1 Köv[etségi] Irattár

436/1962/szig.titk. Havanna, 1962. november 29.

Gépelte: Kissné Tárty: Kuba és a Szovjetunió közötti nézeteltérések keletkezése

Még ma sem tudom, hogy Kuba és a Szovjetunió között milyen megállapodás alapján kerültek október folyamán az ún. „stratégiai fegyverek” Kubába. Következésképpen arról sincsen tudomásom, hogy a stratégiai fegyvereknek Kubába szállításával kapcsolatosan szovjet és kubai részről milyen következményekkel számoltak. Nyilvánvaló azonban, hogy a várható következményeket igyekeztek mindkét részről kiszámítani és azokkal kapcsolatosan az állásfoglalást, a teendőket előre meghatározni

Carlos Rafael Rodriguez még október 23-án délután a nála tett látogatás folyamán elmondotta, hogy véleménye, azaz a kubai vezetők véleménye szerint nem csupán háborús lehetőség van, hanem megtörténhet a keletkezett kubai krízisnek más módon való megoldása is. Az ő kifejezése szerint tárgyalni lehet esetleg arról, hogy a kubai hadsereg fegyverzetét a közismert meghatározás szerinti védekező fegyverekre csökkentésük. A közismert meghatározás alatt az Egyesült Államok Elnöke, az Egyesült Államok kormánya részéről fogalmazott meghatározást értette. Ebben azonban a kubai kormány akkor tud belemenni, ha Kuba területi sérthetlenségét és normális életlehetőségét nemcsak az Egyesült Államok biztosítja valamilyen kijelentéssel, hanem a biztosítékok adásában valamilyen formában a Szovjetunió is részes.

A lengyel nagykövettől arról értesültem, hogy a Szovjetunió és Kuba között pontos terv volt azzal kapcsolatban, hogy mit fognak tenni az Egyesült Államok részéről várható és kiszámítható reagálás esetén. Az Egyesült Államok kormány olyan módon reagált, amely nem szerepelt az előrelátott lehetőségek között. Következésképpen a Szovjetunió részéről olyan lépések és olyan formában olyan megtételre volt szükség, ami nem volt kiszámítható. Ennek az információnak a helyességét a lengyel nagykövet, vagy én nem tudtuk ellenőrizni.

Sem én, sem pedig a Havannában dolgozó szocialista követek mindmáig nem tudunk magunknak tiszta képet alkotni arról, hogy mi történt 1962. október 27-ének reggelétől 28-ának reggeléig. Előttünk csak a következő tények ismeretesei:

Október 27-én, szombaton délelőtt 10 óra körül Nyugat-Kuba fölött a Pinar del Rio megye fölött egyszerre igen erős amerikai lökhajtásos bombázó kötelék repült be. Nem tudtam megállapítani, hogy ez az igen erősnek nevezett kötelék hány repülőgépből állt, de egyes hírek szerint több száz volt az amerikai bombavető repülőgépek száma. A berepülő bombavető kötelékre egy pontból egyszerre 600 légléghárító ágyú nyitott tüzet, a bombavető repülőgépek azonnal megfordultak, és nagy sebességgel az USA felé távoztak. Egy negyed órával később egy U-2 típusú repülőgép repült be igen magasan Nyugat-Kuba fölött és ezt egy rakétával lelőtték. (Annakidején küldött jelentésemben téves volt az, hogy az U-2-es repülőgépet Kelet-Kubában, a Guantanamoi bázis közelében lőtték le). E két berepülés után egészen vasárnapra virradóra hajnalig semmiféle légitvékenység Amerika részéről Kuba fölött nem volt tapasztalható. Sőt, a Kubában működő radarberendezések azt mutatták, hogy Floridában lényegében a két berepülés után megszűnt minden légitvékenység. Szombat délután hangzott el Kennedy amerikai elnöknek ultimátum-jellegű követelése, amire szombatról vasárnapra virradó éjjel következett Hruscsov elvtárs levele, amelyben Kennedy ígéretére, hogy biztosítani fogja Kuba meg nem támadását, bejelenti a rakétafegyvereknek a leszerelését és Kubából való elszállítását. Míg Hruscsov elvtárs előző levelében, amikor a rakétafegyverek elszállításával törökországi amerikai rakétafegyverek eltávolítását helyezte szembe, megemlíti Kubát, mint olyan országot, amelynek kormánya beleegyezését kell adnia az ellenőrzéshez ahhoz, hogy végrehajtható legyen, ezen újabb levélben a kubai kormány, vagy a kubai kormány

beleegyezésének szükségessége nem szerepel. Legalábbis nem szerepel abban a szövegben, amelyet itten Kubában a kubai szervek, a kubai sajtó és én magam is megkaptunk.

Mindnyájunk előtt is Havannában ismert tény, hogy Hruscsov elvtársnak erről a leveléről sem a kubai kormány, sem az itteni szovjet nagykövet, Alekszejev elvtárs nem értesült előre, hanem mindnyájan a sajtóból, illetve a rádióból szereztünk arról tudomást.

Hruscsov elvtársnak ez a két levele Kennedyhez, tehát az október 27-i levél, amelyben a rakétafeigyverek elvitelét a törökországi amerikai feigyverek visszavonásához, majd a 28-i levél, amelyben Kennedy ígéretét tudomásul veszi, s megígéri a rakétafeigyverek azonnali leszerelését és eltávolítását mind a kubai vezetőkre, mind a kubai néptömegekre hidegzuhanyként hatott. Megbízható forrásból értesültem pl. a következő apró tényről: Ernesto Guevara, az iparügyi miniszter, az egyik legfőbb kubai vezető, október 27-én szombaton Pinar del Rio megyében tartózkodott és az ott felvonult katonai egységeket szemlélte. Közben érkezett hozzá az a hír, hogy a rádió Hruscsov elvtárs levelét ismerteti, amelyben vállalja a rakétafeigyvereknek a kivonását, amennyiben az USA Törökországból kivonja hasonló feigyvereit. Dühösen földhöz csapta a sapkáját, és magán kívül ismételte, hogy ez micsoda hitszegés, hisz ő maga tárgyalta Moszkvában, és egészen másról volt szó. Teljesen hitelt érdemlőnek tartom azt az értesülésemet is, amely szerint Fidel Castro miniszterelnök is többé-kevésbé hasonlóan reagált. Teljesen összetörtén mondta Dorcós köztársasági elnöknek, vegye át egy időre ő az ügyek vitelét, legalább egy hónapra vissza kell vonulnia ahhoz, hogy ki tudja heverni ezt a súlyos csapást, magánember akar addig lenni.

Másokkal együtt nekem is az a meggyőződés, hogy talán sehol másutt az egész világon nem volt a széles néptömegekben a Szovjetunió és személyesen Hruscsov elvtárs iránt olyan szeretet, olyan lelkes tisztelet, mint amilyen itt Kubában volt tapasztalható, egészen mált október 27-ig. 27-ről 28-ra, tehát 24 óra alatt azonban a tömeghangulat az egyik végletből a másikba csapott át. A tömérdek közül itt csak néhány jellemző jelenséget kívánok megemlíteni.

Egyes katonai egységekben a következőképpen fejezték ki véleményüket: mindegy, akárki jön, jönnek az amerikaiak, jönnek az oroszok, löni fogunk, védekezni fogunk, akkor is, ha mind egy szálig elpusztulunk. Telefonon, levélben számosan fordultak a szovjet nagykövetséghez és kérdezték, most mi lesz, magukra hagyja őket a Szovjetunió, ki lesznek szolgálatva az amerikaiaknak és így tovább. Az emberek az utcán, az autóbuszokban, de a különböző minisztériumokban a tisztviselők, akikkel beszéltünk, mind kétségbeesésüknek, magárahagyatottságuknak és elkeseredésüknek adtak hangot. Különböző szovjetellenes nézeteket lehetett hallani, mint például, hogy a Szovjetunió is csak nagyhatalom, mint az USA, s hatalmi politikát folytat, vagy, hogy Kubát csak az Egyesült Államokkal való viszályában az elintézés egyik eszközének használja fel, és így tovább. Számosan azon háborodtak fel, hogy a rakétafeigyvereknek Kubából való kivonását törökországi amerikai feigyverek eltávolításával hozta kapcsolatba, azaz Kubát és Törökországot egyenlőségi jellel kötötte össze, és mint a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti alku tárgyait, vagy eszközeit használta. Többen kifogásolták, hogy nem a guantanamoi amerikai bázisról, hanem Törökországról volt szó. Ezek a hangok és ezek a megjegyzések távolról sem korlátozódtak az utcán járókélokra, vagy különböző hivatalok kisebb tisztviselőire, hanem alkalmam volt meggyőződni arról, hogy magában a kubai kormányon és a kubai párt országos vezetőségén belül is igen sokan egyik vagy másik idézett véleményen, és fordultak a Szovjetunióval kisebb, vagy nagyobb fokban szembe.

A kormánytagok és a párt országos vezetősége tagjainak, s természetesen igen gyakran alacsonyabb beosztásban lévő emberek részéről hallani lehetett olyan elkeseredett megjegyzéseket, hogy a Szovjetunió ezzel a lépésével egyszer s mindenkorra aláasta Kuba nemzetközi tekintélyét, lehetetlenné tette a latin-amerikai politikának a folytatását, sőt ezzel tulajdonképpen hosszú időre visszavetette a latin-amerikai forradalmak győzelmi esélyeit.

A Szovjetunióban való csalódás érzete egyrészt demoralizálta, másrészt pedig demobilizálta a kubai tömegeket. Ezekben a napokban a kubai sajtó és a kubai rádió ezt a tömeghangulatot tükrözte, és minthogy ez a tömeghangulat tulajdonképpen a vezetők között is megvolt, nem tudott azzal szembeszállni, hanem az állás nem foglalásával, a nem jól válogatott hírek és értesülések közlésével, fontos híreknek az elhallgatásával hozzájárult a zűrzavarnak, a keletkező szovjetellenes, nacionalista hangulatnak az okozásához.

Fidel Castro látva ezt az egyre élesebbé váló hangulatot, elhatározta, hogy rádió- és televíziós beszédben fog azokkal szembeszállni. Így került sor a november 1-i beszédre. Ezzel a beszéddel kapcsolatban az a véleményem, hogy szükségszerű volt és abban a formában, ahogy Fidel Castro elmondta, jó volt, és megtette a maga hatását. Ezzel azonban nem szeretném azt állítani, hogy minthogyha egyetértének a beszédet megelőző napokban történetekkel, tehát azzal, ami a beszédet ilyen formában szükségessé tette, sem pedig azzal, ami a beszéd elhangzását követő hetek alatt magának a miniszterelnöknek a részéről is történt. Többen vitatják itten Kubában, kubaiak is, de elsősorban külföldiek, hogy szükséges volt-e, helyes volt-e, hogy Fidel Castro ebben a beszédben ország-világ előtt bejelentette, hogy a Szovjetunió és Kuba között nézeteltérés van. Szerintem a bejelentés szükséges volt, mert a tömeghangulat olyan volt, hogy ezeknek a nézeteltéréseknek a tagadása a hangulatot nem megszüntette, hanem fokozta volna. November 1-én Fidel Castro nem mondhatott volna többet és melegebb hangon a Szovjetunióról és a szovjet emberekről, mint amit mondott, mert többet és melegebb hangút abban a pillanatban az emberek nem fogadtak volna el. Hozzá kell ehhez azonban fűzni, hogy azok, akik ekkor Fidel Castrót a televízióban néztük, olyan benyomást szereztünk, hogy saját maga számára is bizonyos nehézséget jelentett az a kijelentés, hogy bízik a Szovjetunió kormányában, a Szovjetunió pártjában és a Szovjetunió politikai vezetésében. Volt olyan érzésünk, hogy nem egész meggyőződéséből mondta. Ezt nála különösképpen észre lehetett venni, mert ahhoz volt szokva, hogy rádióban, televízióban, vagy a különböző beszélgetésekben és beszédeiben mindig elmondja azt, ami a szívében van, akkor is, ha az nem politikus, vagy taktikus.

Beck János

nagykövet

Péter János külügyminiszter elvtársnak

B u d a p e s t

Jelzet: MNL OL XIX-J-1-j-TÜK-Kuba (1945-64) 11/f 009037/1962. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. - Eredeti, gépelt, aláírt példány. - A dokumentumot angol nyelven közölte Békés, Csaba-Kalmár, Melinda: Hungary and the Cuban Missile Crisis. Selected Documents. 1961-1963. Cold War International History Project, Bulletin, Issue 17/18, Fall 2012. 439-441.

8.

Beck János havannai magyar nagykövet jelentése a Külügyminisztériumnak Mikojan szovjet nagykövettel és a szocialista országok követeivel folytatott megbeszéléseiről

1962. december 3.

A Magyar Népköztársaság Nagykövetsége Szigorúan titkos!

Embajada de la Republica Popular Hungara Készült: 4 példányban

La Habana

Kapja: 3 Központ

1 Köv[etségi] Irattár

447/1962/szig.titk.

Havanna, 1962. december 3.

Gépelte: Kissné

A krízis egész periódusában sem nekem, sem a többi szocialista követnek nem volt alkalmam találkozni a szovjet nagykövettel. Mikoján elvtárs megérkezése óta a repülőtéren fogadtatást kivéve, ahol természetes nem nyílt alkalmam beszélgetésre, övele sem volt mód találkozniuk egészen elutazását közvetlen megelőzően.

November 20-án Mikoján elvtárs elutazását megelőzően telefonon hívtak meg bennünket a szovjet nagykövetségre egy kis koktéllal feleséggel. A szovjet nagykövetségen a nagyköveten kívül ott volt Mikoján elvtárs és az általa vezetett delegáció, valamint a nagykövetség néhány beosztottja és feleségük is. Meg volt

hívva és megjelent rajtam kívül a cseh, a lengyel, a román, az NDK, a koreai és a vietnami nagykövet, valamint a kínai, a bolgár és a mongol ügyvivő.

Erre a kóktélszerű beszélgetésre úgy került sor, hogy előző nap a krízis folyamán már harmadszor kerestem fel Bjelousz elvtársat, a szovjet nagykövetség követi rangban lévő első beosztottját, hogy a helyzettel kapcsolatban néhány kérdést intézzek hozzá, és a bennem kialakult véleményt vele megbeszéljem. Egyúttal panaszkodtam neki, mert már hetek óta sem kubai, sem szovjet vezetőkkel találkozni nincs módunkban, tőlük semmilyen információt nem kapunk. Hozzátettem, hogy hasonló panasza van a kollégák között legalábbis a cseh, lengyel és román nagykövetnek. Bjelousz e[ltárs] azt mondta, hogy megpróbálja meggyőzni a Mikoján elvtársat arról, hogy mindnyájukat fogadjon, és számunkra tájékoztatást adjon. Így került sor a kóktélra.

Mikoján elvtárral mintegy fél óráig voltunk együtt. Az állva folytatott beszélgetés elején Mikoján e[ltárs] mintegy 15 percen keresztül tájékoztatást adott a helyzetről, amit tolmácsa azonnal spanyolra fordított. A tájékoztatás lényege az volt, hogy a kubai és a szovjet kormány, személyesen Hruscsov elvtárs és Fidel Castro is, teljesen egyetértenek a helyzet értékelésében és a teendőikben.

Ez a tájékoztatás nemigen terjedt túl az aznap, vagy egy-két napon belül nyilvánosságra került álláspontokon.

Mikoján elvtárs kijelentette, hogy a kubai kormány is egyetért a Szovjetunióval azzal az értékeléssel, hogy Kennedy elnök kijelentése Kuba területi sérthetlenségéről a Szovjetunió és Kuba, a szocialista tábor nagy győzelme. Meg kell jegyezni, hogy a kubai vezetés sem akkor, sem azóta semmilyen nyilvános jelét nem adta annak, hogy ezzel az értékeléssel egyetért.

A teendőkre vonatkozóan Mikoján e[ltárs] semmivel sem mondott többet, mint ami a tájékoztatást követő egy-két napon belül nyilvánosságra került.

Mikoján elvtársnak én tettem fel kérdést arra vonatkozóan, hogy mi a véleménye a kubai közvéleményben és a kubai vezetők egyikének, másikának fejében a kialakult helyzettel kapcsolatban keletkezett zűrzavarra vonatkozóan. Mikoján e[ltárs] saját élményeit be[le]szőve részletesen elmesélte, hogy a fiatal Szovjet Köztársaságban a breszt-litovszki béke idején micsoda hallatlan zűrzavar volt nemcsak a néptömegekben, hanem a kommunista pártban és központi bizottságán belül is, ahol Lenin egy pillanatban kisebbségben maradt, és álláspontját csak azzal tudta keresztülvinni, hogy összes párt- és kormányfunkcióról való lemondással fenyegetőzött. Mikoján e[ltárs] annakidején Bakuban dolgozott, ott volt párttitkár. Elmondta, hogy micsoda zűrzavar volt ebben a pártszervezetben is, ahol a pártbizottság többsége helytelen álláspontot helyezett el. Megemlítette, hogy ő maga, annakidején már nem tudja azt sem, hogy miért, de helyes álláspont volt, és ilyen értelmű cikket közölt az ottani lapban. Ennél a pontnál alkalmasnak találtam újra más formában újra megismételni a kérdésemet, és megkérdeztem Mikoján elvtársat, hogy mikorra várható ilyen cikk megjelenése Kubában. Mikoján e[ltárs] azonban úgy tett, mint aki a kérdést nem hallotta, és tovább magyarázta a Breszt-Litovszk idején a Szovjet-Oroszországban megvolt helyzetet. Azzal fejezte be, hogy Kubában a kormány és a párt élén kiváló, néphez hű forradalmárok vannak, akik olyan egységet teremtettek és tudtak ebben a rendkívül bonyolult helyzetben megőrizni, amelyet másutt nyilvánvalóan sehol sem tudtak volna. A zűrzavar végeredményben akármilyen nagyra tűnik a számunkra, sokkal kisebb, mint más országban, más vezetők között bekövetkezett volna. Meg van győződve arról, hogy Kubában egészséges fejlődés előtt állunk.

A szovjet követség első beosztottja Bjelousz e[ltárs] Mikoján elvtársnak megmondta, hogy a személyi kultusz periódusában Magyarországon évekig börtönben ültem, ami Mikoján elvtársnak alkalmat adott arra, hogy általában a személyi kultuszról, Rákosi Mátyásról és az európai szocialista országok több volt, vagy mostani vezetőjéről elmondja benyomását és véleményét. Az európai szocialista országokban a személyi kultuszért elsősorban és szinte kizárólag Sztálint tette felelőssé, úgy hogy arra a megjegyzésre éreztem magam kényszerülve, hogy kijelentsem, miszerint ezzel a megállapításával nem tudok teljesen egyetérteni. Bár Sztálin személye és általában a szocialista világban megvolt nemzetközi helyzet kétségtelenül jelentős befolyással volt például Magyarországra is, mégis pl. az a tény is, hogy a többi európai szocialista országban a személyi kultusz periódusában ilyen mértékű és ilyen következményű törvénytörések nem voltak, mint Magyarországon, azt mutatja, hogy Rákosi Mátyás felelősségét nem lehet másodsorban említeni. Ezután Mikoján e[ltárs] hosszasan beszélt arról, hogy néhány példával illusztrálta, hogy tényleg, ő magának is volt alkalma meggyőződni arról, hogy pl. bolgár, vagy más vezetők nem úgy viselkedtek, mint Rákosi Mátyás és kétségtelen, hogy sokszor Sztálin személyétől kiinduló kezdeményezést csökkentették, míg Rákosi inkább hozzátett ahhoz, amit tőle elvártak.

Az egész beszélgetés alatt Mikoján e[ltárs] minden alkalmat megragadott arra, hogy a jelenlévő kínai ügyvivő felé a szocialista táboron belüli együttműködésre vonatkozóan célzásokat, vagy megjegyzéseket tegyen. Így pl. mikor a magyarországi élményeiről, az ellenforradalmat megelőzően, majd az ellenforradalom alatti magyarországi tartózkodásáról beszélt, hangsúlyozta, hogy abban az időben milyen szoros, közvetlen együttműködés és kölcsönös tájékoztatás volt a kínai elvtársakkal. A kínai ügyvivő az egész kóktél alatt egyetlen szót sem szólt, és mikor Mikoján elvtárs a köréje csoportosult vendégeknek a személyi kultusz periódusáról, a szovjetunióbeli saját élményeiről, Lengyelországról, Bulgáriáról, vagy Magyarországról beszélt, hátrébb húzódtott és a beszélgetés egy részét a tolmáccsal nem is fordította.

Habár Mikoján e[ltárs] tényleges, csak valamennyire részletekbe menő tájékoztatást számunkra nem is adott, mégis ahogy az ismert tényekről beszélt, amilyen értelemben a kubai helyzetet értékelte, jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy mind és mind a többi szocialista követ magunknak tisztább képet alkossunk.

Beck János

nagykövet

Péter János külügyminiszter elvtársnak

B u d a p e s t

Jelzet: MNL OL XIX-J-1-j-TÜK-Kuba (1945-64) 11/f 007247/19/1962. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár. - Eredeti, gépelt, aláírt példány. - A dokumentumot angol nyelven közölte Békés, Csaba-Kalmár, Melinda: Hungary and the Cuban Missile Crisis. Selected Documents. 1961-1963. Cold War International History Project, Bulletin, Issue

Címkék:

[1962](#) ^[3]

[Hruscsov](#) ^[4]

[Kennedy, John Fitzgerald](#) ^[5]

[külügyminisztérium](#) ^[6]

[Fidel Castro](#) ^[7]

[Raúl Castro](#) ^[8]

[MSZMP](#) ^[9]

[Che Guevara](#) ^[10]

[Disznó-öböl](#) ^[11]

[Gromiko](#) ^[12]

[CIA](#) ^[13]

[Mikoján](#) ^[14]

[kubai válság](#) ^[15]

[Péter János](#) ^[16]

Kiadás: 12. évfolyam (2012) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/a_kubai_raketavalsag.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/a_kubai_raketavalsag.html

[2] <https://www.archivnet.hu/Hulton%2520Archive%2520/%2520Euopress%2520/%2520Getty>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1962>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hruscsov>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kennedy-john-fitzgerald>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kulugyminisztarium>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fidel-castro>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/raul-castro>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/che-guevara>

[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/diszn-o-obel>

- [12] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gromiko>
- [13] <https://www.archivnet.hu/cimkek/cia>
- [14] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mikojan>
- [15] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kubai-valsag>
- [16] <https://www.archivnet.hu/cimkek/peter-janos>